

sche kerk een belijdende kerk werd en de Overheid, nauw aan haar verbonden, uitvoerster van het ongerepte Artikel 36. Prof. Huizinga heeft eens georeerd over „historische levensidealen”. Welnu, hier hebben we met zoo'n historisch levensideaal te doen. Onder wie het dragen bevinden zich menschen, aan wier liefde voor de Gereformeerde belijdenis zoowel als voor het Nederlandsche volk niet te twifelen valt, en die in den dienst van dat ideaal een volharding toonen, die bewondering afdwingt. Hoe jammer, dat zij een verloren zaak geldt! Welk een verspilling van kracht! Immers, het is romantiek, nu nog meer dan in de dagen van het Bilderdijkiaansch Réveil, een terugkeer, zij het dan ook niet in allen deele, te begeeren van een toestand, die voorgoed tot het verleden behoort. Het Nationale en het Gereformeerde dekken elkaar niet meer. In de dagen der oude Republiek kon dat nog geacht worden het geval te zijn, ofschoon niet dan ten koste van vrijheidsbeperking, soms zelfs onderdrukking, voor een niet onaanzienlijk deel der bevolking. De Hervormde kerk kon toen nog wel als de Volkskerk beschouwd worden. Wie het later nog deden, hebben niet zelden op haar Gereformeerd karakter minder den nadruk gelegd, om maar niet te doen uitkomen, hoe weinig zij inderdaad nog volkskerk was. Er zijn er wel geweest — misschien is hun ras nog niet geheel uitgestorven — wier ijveren voor het herstel der bevoorrechte positie der Hervormde kerk volstrekt niet met liefde voor de Gereformeerde belijdenis gepaard ging, wien een slap decoctum van het Dordtsche Calvinisme al zwaar genoeg was, maar die wel, uit vrees voor Rome en de opkomende democratie, de heeren gaarne weer in de regentenbanken terug zouden zien. Zoo waren er wel in de dagen der Aprilbeweging in de kringen der zoogenaamde Groot-Protestantsche partij.

Een vasthouden aan het samengaan van beide, het Nationale en het Gereformeerde, is evenwel ook nu nog geen zeldzaamheid, maar wie dit najagen, wie nog voor een gereformeerden staat ijveren, hebben het oog op de werkelijkheid verloren en voeden zich met een fictie, waar het leven, soms op schrijnende wijze, mee spot.

Sinds geruimen tijd hebben de anti-revolutionnaireren dit ingezien. Hun is ontelbare malen verweten, dat zij eigenlijk naar den toestand van vóór de revolutie — *ante revolutionem* — terug wilden en daarom eigenlijk ante-revolutionnair moesten heeten; een bekend taalkundige heeft zelfs gemeend, dat dit de oudste